

LETTLAND

UNDER FRÄMLINGSOKET

1940—1943

Av professor FRANCIS BALODIS, Stockholm

FÖR någon tid sedan hade en bekant politiker i ett främmande land den djärvheten att upprepa det grundlösa påstående, som gjorts från rysk sida, att 97 % av befolkningen i de baltiska staterna på sin tid skulle ha röstat för en anslutning till Sovjetunionen. Och redan i februari i år drog sig Negley Farson i Daily Mail inte för att framställa baltiska stämningar i en falsk dager, i det han gjorde gällande, »att om en ärlig folkomröstning äger rum efter kriget i Estland, Lettland och Litauen, kommer alla att rösta på en införlivning med Sovjetunionen». Tyvärr göras tid efter annan sådana fritt uppiktade påståenden i de kretsar och den press, som låtit sig förleda av den ryska propagandan eller som kanske hoppas på möjligheten av ett redligt politiskt och ekonomiskt samarbete med Sovjetunionen i framtiden. Det finns djupare sett egentligen ingen skillnad mellan dylika framställningar och de skenbart diametralt motsatta, som gjorts från tysk sida eller under inflytande från tyska kretsar och som propagera för en anslutning till »Riket» i »det nya Europa». Ett sådant uttalande gjorde Drechsler i Riga den 22 juni i år. Och enligt presschefen för »Ostland», d:r Zimmermann, äro de baltiska staterna efter deras erövring från ryssarna att betrakta som Tyska rikets »rättmätiga arv». För det lettiska folket och den »Demokratiska republiken Lettland», vilken alltjämt räknas som medlem av Folkförbundet och ännu har erkänd representation t. ex. i U. S. A., Sydamerika och Schweiz, äro bägge synpunkterna oantagbara, emedan de icke vila på någon rättslig grund och icke motsvara det lettiska folkets önsknings. Dessa fiktioner stå dessutom i motsats till den uppenbart legala förordning, som utfärdades av Lettlands regering den 17 maj 1940, alltså redan före ryssockupationen (den 17 juni) och som gick ut på att i fall av

invasion först om möjligt lettiske ministern i London och efter honom ministern i Washington liksom tidigare skulle förfoga över sina fullmakter och alltjämt företräda landets intressen. Det lettiska folket har icke genom någon författningsenlig folkomröstning erkänt vare sig den ryska annexionen eller den tyska »överhögheten» — helt enkelt därför att något sådant referendum aldrig ägt rum. Stämningen i Lettland avspeglar sig trots ockupationsmyndigheternas stränga censur tydligt i den moderna diktningen. I februarihäftet av månadsskriften »Latvieschu Menešchraksts» säger diktaren Viktor Eglits i sina »Aforismer»: »Jag vämjes vid främmande befallningar, som jag blint måste lyda... Den raka väg lämnar jag icke, vilken jag i hela mitt liv sökt, funnit och försvarat. Seger är möjlig, och ett nederlag kan vara självförvållat; men kär är mig min väg, evigt lyser den helig framför mig...»

Det lettiska folket kan och vill aldrig glömma resningarna 1771, 1784, 1805, 1822—23, 1844, 1899 och 1905 liksom inte heller revolutionen 1917 och befrielsekampen 1918—20, vilken skulle skänka det den lyckliga tiden i den fria lettiska republikens hägn.

De ovan nämnda ryska försöken att pådikta letterna en önskan om anslutning till Sovjetunionen samt de medvetna bedrägerierna i samband härmed behöver jag här inte närmare gå in på. Därom talades i det öppna brev, som jag tillsammans med prof. H. Perlitz och författaren I. Scheynius den 10—11 mars publicerade i den svenska pressen. Jag vill emellertid något uppehålla mig vid Sovjetunionens och de ryska ockupationsmyndigheternas exemplöst fördrags- och rättsvidriga uppträdande i Lettland. De ledande voro kommissarien Wyschinskij och ryske ministern Derevjanskij.

Som bekant erkände Sovjtunionen redan i det rysk-lettiska fredsfördraget av den 11 augusti 1920 Lettland som en fri stat och avstod samtidigt högtidligen för alla framtid från alla anspråk på lettiskt territorium. Dessutom ingick Lettland den 5 februari 1932 ett handelsfördrag och den 4 april 1934 en icke-angrepps-pakt med Ryssland. Sedermera tvingades Lettlands efter Molotovs och Ribbentrops förhandlingar i Moskva den 23 augusti 1939 genom påtryckning från tyske ministern i Riga att den 5 oktober samma år sluta ett fördrag om ömsesidigt bistånd med Sovjet. Enligt detta fördrag skulle åt sistnämnda makt upplåtas vissa militära baser mot garanti, att ingen inblandning skedde i Lettlands inre angelägenheter.

Det dröjde emellertid inte längre än till den 16 juni 1940 — just då en stor sångarfest ägde rum i Dünaburg i östra Lettland och det lettiska trafiknätet sålunda var ovanligt starkt belastat — förrän den lettiska regeringen erhöll ett ultimatum, i vilket krävdes, att denna regering skulle ombildas och den ryska armén tillåtas intåga i landet för att säkra de ryska intressena. Den frist på 24 timmar, som lämnats för svar, var ännu ej tilländalupen, då tidigt på morgonen den 17 juni sovjettrupper, uppgående till c:a 200,000 man, understödda av hundratals tanks och flygplan överskredo gränsen. Det där stående 7:e lettiska infanteriregementet under befäl av överste R. Ceplits överflyglades relativt lätt av de anstormande ryska massorna. Nu följde snabbt ockupation av hela landet, och en ny »lettisk» regering tillsattes med A. Kirchensteins som ministerpresident. Denna stod helt under de ryska myndigheterna inflytande. Ett parlament, som lagstridigt tillkommit genom öppet val med endast en godkänd kandidatlista, tvingades därpå att likaledes genom öppen omröstning besluta om Lettlands sovjetisering enligt Moskvas diktat, konfiskering av privat egendom och landets anslutning till Sovjetunionen. Den demokratiska lettiska republiken skulle alltså upphöra att existera, ehuru letterna själva den 18 nov. 1918 och i den konstituerande församlingen den 27 maj 1920 hade önskat en sådan styrelseform. Även den sista lettiska regeringen under K. Ulmanis hade i deklARATIONEN av den 16 maj 1934 förklarat som oantastbara landets demokratiska författning och det lettiska folkets rätt att självt bestämma i sitt land. Ej heller får man glömma, att §§ 1 och 2 i den lettiska författningen, publicerad den 30 juni 1922, uttryckligen fastslå »den oavhängiga och självständiga demokratiska republiken som Lettlands statsform» och »den suveräna makten i landet som tillhörande uteslutande det lettiska folket». Ändring härutinnan kan enligt § 77 ske endast genom allmän folkomröstning. Parlamentet äger ingen rätt att upphäva de nämnda paragraferna. När alltså de ryska myndigheterna den 21 juli 1940 krävde en sådan ändring genom det av dem dirigerade parlamentet, begicks därmed ett författningsbrott, alldeles oavsett de metoder, som användes vid valen till parlamentet och den väpnade påtryckning, som sedan utövades på detsamma. Jag fastslår sålunda, att alla beslut, som fattades av det nya parlamentet, voro absolut rättsvidriga liksom parlamentet självt. Alla anhängare och försvarare av de sovjetryska metoderna gentemot de baltiska staterna skulle jag vilja erinra om Lenins ord: »Om en nation

icke medges rätten att genom fri omröstning, under fullständigt tillbakadragande av den anslutande eller över huvud starka nationens trupper och utan att det ringaste tryck utövas, avgöra frågan om den statliga existensens form, då är dess anslutning en annexion, d. v. s. ett egenmäktigt tillgrepp av ett främmande land, en våldsakt.»

Om konfiskationen av lettisk statsegendom till förmån för Sovjetunionen, om nationalisering av privategendom, banker, sparkassor, privata sparkonton över 1,000 lats, fabriker, verkstäder, kliniker, fastigheter i städerna och egendomar på landet, hotell, restauranger o. s. v. — om allt detta har skrivits så mycket, att det icke lönar mödan att vidare orda om de ruinerande verkningarna härav för både privata och statliga företag. Men det kan vara skäl i att lägga märke till den typiskt ryskt-kommunistiska metoden att först frankt förneka dylika avsikter och t. o. m. brännmärka dem som »folkförrädiska» i press och på möten, men ändå till sist genomföra dem. Före tysk-ryska krigets utbrott blevo de rykten, som spredos om sådana avsikter, i exempelvis tidningarna »Rits» och »Padomju Latvija» t. o. m. karakteriserade som »illvillig agitation av engelska spioner...» Typiskt var t. ex. följande. Efter att först ha kategoriskt förnekat, att man överhuvud hade för avsikt att konfiskera böndernas jord, och sedan i alla fall fastställt maximiarealen på lantbruk till 30 har, reducerades plötsligt den jordareal, som en privatperson kunde få nyttjande-(ej ägande-)rätt till, ned till 10 har. Och mot slutet av ockupationen infördes så kolchossystemet.

Med smärta måste det lettiska folket följa den energiska russificeringen av institutioner och skolor och bevittna, hur strömmar av rysskommunistisk propaganda spredos över landet via åtskilliga nygrundade lettiska och ryska tidskrifter och tidningar. Med smärta måste det bevittna, hur ledande politiska personligheter och patrioter skändades och förtrycktes eller berövades sina liv. Antalet av dem som häktades och deporterades växte oupphörligt för att natten till den 14 juni 1941 nå sin kulmen med 15,081 personer, därav 5,174 kvinnor och 3,225 barn, vilka med 36 fångtransporter fördes till Sovjetunionen.

Enligt en officiell statistik, publicerad den 13 juni 1943 av »Lettiska folkhälpen», f. d. lettiska Röda korset, mördades under ryssockupationen sammanlagt 1,488 letter, och till det inre av Ryssland deporterades 34,340, av vilka 6,182 hämtades ur fångelserna. Av de officiella redogörelserna — liksom också av en samling foto-

grafier, som 1942 utgavs av det lettiska förlaget Zelta abele i Riga under titeln »Baigais gads» (Fasans år) — framgår, att massgravarna på Centralfängelsets gård i Riga, vid Baltezers och Katlakalns gömde liken av ett betydande antal lettiska kulturpersonligheter, ämbetsmän, studenter och officerare. Åtskilliga officerare hade vidare under föregivande av att de skulle föras till en manöver, lockats ut i en skog i Litene nära Libau och där mördats. Allt som allt beräknas 1,086 officerare ha tagits av daga, satts i fängelse eller deporterats. Bland polis- och militärpersonal i övrigt saknas 5,298 personer. 5,592 bönder, 6,225 industriföretagare, arbetare, hantverkare och köpmän, 2,671 tjänstemän, 1,168 lärare, läkare och advokater (ind. 19 professorer) och 3,277 inom samfärdseln sysselsatta personer ha likviderats eller avlägsnats ur landet.

Ej mer än 2,902 av alla deporterade ha under kriget lyckats ta sig tillbaka hem. De övriga försmäktade i GPU:s fängelser eller hållas i straff- och tvångsarbetsläger i Sibirien, särskilt i distriktet Krasnojarsk, Tomsk, Novosibirsk, Atschinsk och Karaganda, eller i Nordryssland (Puksa, Solikamsk) — såvida de överhuvud ännu äro bland de levandes antal. Enligt vad som framgår av en skildring, gjord av två flyktingar, vilka lyckats ta sig över till U. S. A., är tillståndet bland de i koncentrationslägren inneslutna männen och kvinnorna fruktansvärt. Klädda i trasor, berövade alla sina ägodelar, utan tillräckligt med föda leva de olyckliga i smuts och elände, utan tvättmedel och utan det nödvändigaste till ombyte, nedlusade och sjuka, utan sanitär hjälp, en del med svåra skador. De lida grymma själsliga och kroppsliga kval och äro tvungna att under sträng uppsikt uträtta tungt, ofta motbjudande arbete. I ett sådant läger söder om Krasnodar befunno sig 12 f. d. baltiska ministrar och 2 statspresidenter, vilka sjuka och utpinade väntade på döden som en befriare...

Det är ej svårt att föreställa sig den smärta letterna måste känna vid tanken på sina försvunna landsmän och anhöriga. Diktaren K. Skalbe har i tidningen »Tevija» av den 13 juni 1942 försökt att kläda det lettiska folkets känslor i ord: »Var än jag skall fukta mitt torra bröd med tårar, om än mitt huvud en gång skall vila på det hårda fängelsegolvet eller den frusna tundran, skall jag ständigt ha en tanke blott, ett minne: drömmen om hembygden skall bliva min huvudgård; på den skall jag som i min moders famn även i dödens stund känna en sista fläkt av lycka...»

Ryssarnas grymhet och våldsdåd ha icke kunnat kväva mina

landsmäns kärlek till sitt fädernesland utan blott kommit den att flamma högre. Inget förtroende och ingen vänskap, blott djup avsky och förbittrat hat har Ryssland att vänta från det lettiska folket i framtiden.

Enligt den officiella lettiska statistiken befunno sig bland de saknade ej mindre än 4,196 barn i åldern under 16 år. Av dem ha senare 18 påträffats mördade i massgravarna. I den ryska radions utsändning från Moskva den 18 juni 1941 talades om att överföra 9,000 lettiska barn till s. k. pioniärläger i Sovjetunionens 16 olika republiker. Hur vittgående måste icke de planer på deportering från Lettland ha varit, vilka Sovjet gjort upp men aldrig hann sätta i verket. Redan dagarna efter den 14 juni 1941 organiserades nämligen ett väpnat lettiskt uppror mot Sovjetunionen. Och efter det tysk-ryska krigets utbrott växte antalet lettiska partisaner betydligt. Enligt ett radiomeddelande från Berlin den 23 juni 1941 skulle vid den tidpunkten 60,000 letter ha rest sig mot ryssarna, »sprängt broar och förstört för ryssarna strategiskt värdefulla vägar».

Det är inte otroligt, att antalet av de i aktionen mot ryssarna deltagande letterna av propagandistiska skäl betydligt överdrevits. Men å andra sidan bekräftades uppgiften om en lettisk resning av ryssarnas egen radio i Riga den 26 juni 1941 liksom också i en proklamation från den ryske generalen Safronov den 28 juni 1941. I ett radiotal från Riga den 22 juni 1943 meddelade vidare general Dankers, numera »Generaldirektor des Inneren», att lettiska partisaner redan före den tyska ockupationen rensat flera områden från sovjettrupper, något som för övrigt tillkännagavs i ett radiotal av den tyske översten Obersberger redan den 1 juli 1941. Så erövrades exempelvis också radiostationen i Riga av en handfull oförvägna letter under befäl av kapten V. Jeske.

Ännu den 28 juni 1941 härjade ryssarna i Riga, men den 1 juli kl. 8,10 på morgonen ljöd åter den lettiska nationalsången i radio. Och samma dag kl. 12,15 höll den ovan nämnde överste Obersberger ett tal, i vilket han i den tyska krigsmaktens namn utlovade återställandet av Lettlands frihet. Den 5 juli hade de tyska trupperna redan fullbordat ockupationen.

Även i en utsändning på lettiska från den tyska radiostationen i Varszava den 3 juli 1941 lovades uttryckligen frihet åt Estland och Lettland. Och den 14 juli 1941 uppmanades de lettiska bönderna över Riga radio »att till myndigheterna inkomma med uppgifter om hur stora summor i tyska mark som avhänts dem och

hur mycket boskap och inventarier ryssarna berövat dem; i sinom tid» — sade hallåmannen — »skulle de få ersättning för vad som stulits...»

Men det skulle gå på ett helt annat sätt. Den 31 juli 1941 dök i ett meddelande från Deutsches Nachrichtenbüro upp benämningen »Ostland» för Litauen, Lettland och Estland jämte Vitryssland. Knappa tre månader senare, den 19 okt., förklarades i en ledare i »Deutsche Zeitung in Ostland», att all egendom, som nationaliserats av ryssarna, som »rättmätigt arv» skulle övergå till Tyska riket. Den 1 nov. 1941 fick man vidare genom ett telegram från Berlin veta, att Lettland enligt en artikel i Krakauer Zeitung »inte kan räkna med att än en gång bli en oberoende stat», ty »det självständiga Lettlands historia har varit en tjugoårig irrväg...» Att man på allvar måste räkna med en tysk avsikt att införliva de baltiska staterna med Riket, därpå ha vi från november 1941 fram till i dag fått mer än tillräckligt med bevis från Alfred Rosenbergs nygrundade riksministerium med rikskommisariatet Ostland under ledning av rikskommissarie H. Lohse i Baltikum och med d:r Drechsler som generalkommissarie för Lettland i Riga. Den sistnämnde har i ett tal i universitetets aula i Riga den 21 juni 1943 upprepat det ovan citerade uttalandet i Krakauer Zeitung.

Lettlands öde under den tyska ockupationen har blivit ett nytt martyrium, som visserligen måhända inte är så grymt som under den ryska tiden men som i varje fall kommer att svårt skada dess intressen, minska dess välstånd och äventyra den nationella gemenskapen och nationens bestånd. I likhet med Norge, Holland och Belgien utnyttjas Lettland i det totala krigets tjänst. Och jämte det starka trycket från civilmyndigheternas och himmlerorganisationernas sida har det lettiska folket att tåla en oändlig mängd nålstyg, skymfer och förolämpningar från Rosenbergs och Drechslers tysk-baltiska hantlangares sida.

Väl fick Lettland redan under de första dagarna av den tyska ockupationen åter en »inhemsk förvaltning», och alla fördrivna ämbets- och tjänstemän i ministerierna återinsattes på sina poster med välvilligt tillstånd av de tyska militärmyndigheterna. Men Alfred Rosenberg, själv en hätsk tyskbalt och som bekant upphovsmannen till den nationalsocialistiska herrefolksteorien, erkände denna inhemska förvaltning först den 19 mars 1942, i det han samtidigt reducerade antalet generaldirektörer för de lettiska styrelserna till 6: för inrikesangelägenheter (inkl. socialvård),

rättsväsende, finansväsende, näringsliv (inkl. jordbruk), kultur- och bildningsväsende samt för teknik och samfärdsel. Generaldirektören för inrikesdepartementet, general Oskar Dankers, utnämndes av Rosenberg till ordförande vid generaldirektoriets sammanträden, men det så bildade inhemska förvaltningsorganet med alla dess institutioner underställdes tysk ledning, nämligen rikskommissarien för Ostland och generalkommissarien i Riga med dennes distriktskommissarier. Så har alltså den »autonoma lettiska förvaltningen» stympats och blivit blott och bart en marionettadministration, vars representanter endast ha att blint följa de tyska myndigheternas direktiv. Vilken tendens dessa myndigheter följa beträffande letternas nationella och eventuella politiska strävanden, framgår kanske bäst av ett anförande av distriktskommissarien friherre von Medem, organisatören av »Frikår Medem» inom det tysk-baltiska lantvärnet under den lettiska befrielsekampen. Han yttrade i ett tal till abiturienterna i Mitau: »Er mor, ert stora hem är den nordisk-germanska kulturkrets, inom vilken ert lilla land äntligen kan känna sig säkert.» Citatet är hämtat ur »Deutsche Zeitung in Ostland» av den 16 maj 1943 och avslöjar utan tvivel Stortysklands framtidsplaner visavi letterna samt Norden.

Lettlands inhemska förvaltning kunde icke förhindra, att redan 1941 Rigas »Kommissarischer Oberbürgermeister» Wittrock döpte om inte mindre än 92 olika gator, torg och parker i Riga för att utplåna alla historiskt-patriotiska minnen (senare, den 16 april 1942, ändrades detta därhän, att 38 gator fingo tillbaka sina gamla namn). Alla bebyggelsecentra omdöptes likaledes, och alla vägvisare fingo uteslutande tyska texter. Vidare beslagtogs på de tyska myndigheternas initiativ alla de bästa institutionsbyggnaderna, de bästa skolorna och klinikerna, affärer, hotell och restauranger. För de i Lettland bosatta tyskarna upprättades en särskild domstol med tyska notarier och en särskild poliskår. Den 28 febr. 1943 i år infördes den strängaste censur för alla »tyskfientliga» och andra skrifter, och fr. o. m. den 15 april 1943 erfordras för den lettiska befolkningen särskilt tillstånd för att företaga resor. Den 12 maj 1943 förbjödos alla privata bilfärder; sedan den 1 maj 1943 kräves särskilt medgivande från de tyska myndigheterna för att få inneha radioapparat; att lyssna på utländska stationer var redan tidigare förbjudet. »Brevväxling mellan Lettland och utlandet är icke tillåten», enligt vad författaren fått sig meddelat från tyska censurbyrån för utrikes post...

Med största energi ha tyskarna gått till verket vid sina upprepade insamlingar av metall (däribland kyrkklockor), tyger, ull och t. o. m. makulatur. Enligt en förordning av den 1 april 1943 skulle före den 1 maj all metall (aluminium, koppar, mässing, brons, bly, tenn och nickel) deklareraras och på begäran överlämnas till de tyska myndigheterna. Alla separatorer i landet ha beslagtogs, och bönderna äro förpliktade att leverera all mjölk till av myndigheterna kontrollerade mejerier. Dessutom är varje storbonde tvungen att lämna upp till sex kor årligen för den tyska krigsmaktens behov. Svin och får äro registrerade, och enligt en förordning av den 22 april 1943 skall vid varje klippning lämnas $\frac{1}{2}$ kg ull per får.

Med detta är emellertid långt ifrån allt sagt om det ekonomiska tryck tyskarna utöva. Det av Hitler redan i juli 1941 utlovade återställandet av lettisk egendom, som nationaliserats av ryssarna, har ännu inte ägt rum i någon större utsträckning, trots att det också senare vid flera tillfällen ställts i utsikt av de makthavande. Ännu gäller den teorin, att det »i Baltikum finns blott sovjetförmögenhet och en fullkomligt egendomslös befolkning, åt vilken senare rikskommissarien i Tyska rikets namn kan dela eller hyra ut egendom». Det är sålunda fortfarande tal om »Tyska rikets rättmätiga arv...» Kan man tala om rätt till rövad egendom?!

Från hösten 1941 och fram till slutet av år 1942 återställdes i själva verket blott mindre industriföretag, där antalet arbetare understeg 30, vidare obetydliga små butiker, och ett försvinnande fåtal stadsfastigheter och lantgårdar. Vidare var det tillåtet att ta ut sparkapital, som ej översteg 1,000 lats (dessa hade ju för övrigt aldrig konfiskerats). Men kursen fastställdes till 1 lats = 1 rubel = 0:10 riksmark. Av 208,000 sparare med ett sammanlagt kapital på 46 millioner lats utnyttjade blott 39,500 med ett kapital på 20,050,000 lats denna möjlighet, och till dem utbetalades alltså 2,005,000 riksmark. Var och en, som icke uttog sitt tillgodohavande efter nämnda kurs före 1942 års utgång, förklarades förlustig sitt kapital.

Först den 18 febr. 1943 förordnade Alfred Rosenberg om återställande av nationaliserad privategendom. Lohse verkställde med början den 2 mars 1943 detta beslut så, att blott de letter fingo tillbaka sin egendom, vilka 1) antingen själva lågo vid fronten eller hade anhöriga där eller 2) genom sin hållning och sin arbetsinsats understött ockupationsmyndigheterna eller 3) fullgjort sina leve-

ranser på ett föredömligt sätt eller 4) gjort en insats för krigshushållningen. Den 21 mars 1943 skedde så för första gången det högtidliga återlämnandet av ett antal fastigheter och lantegendomar, till vilken händelse givetvis knötos för tillfället i fråga skrivna propagandatal. Intill den 20 juni 1943 hade emellertid inte mer än 19,700 av alla 237,350 nationaliserade lantegendomar återbördats till sina ägare (enligt officiella radiomeddelanden).

Under detta års senare hälft (1 juni—31 okt. 1943) skola också sparare med större konton än 1,000 lats ha rätt att utfå sina tillgodohavanden — in summa Lts. 29,000,000 — till den kurs, som förut nämnts. Undantag göres dock för judar samt »den tyskfientliga delen av befolkningen», vilkas förmögenhet t. v. gäller som konfiskerad. Detta innebär, att av c:a 156,700,000 lats (enligt M. Skujenieks »Statist. Atlas 1938») allt som allt blott 49,050,00 lats återbetalats, om man medräknar småspararna. 107 millioner lats kvarhållas alltjämt eller betraktas som konfiskerade (i likhet med 306,900,000 lats insatta i affärsbanker och 119,300,000 lats i bankfonder). Beslagtagna äro dessutom ännu alla lettiska fabriker, även om dessas återställande till rätter ägare ställts i utsikt den 24 juni i år. Lettlands Bank är likviderad, och i stället har man grundat en rad andra tyska banker: »Reichskreditkasse», »Gemeinschaftsbank» och »Notenbank in Ostland», vilka nu driva sin verksamhet vid sidan av den sedan länge existerande Dresdenerbanken. Allt sparkapital måste insättas i banker och sparkassor, ty »penninghamstring» är belagd med straff. Blott de s. k. »finans-kassorna», sorterande under generaldirektionen för finansväsendet och avsedda att förvalta skatter och liknande avgifter, äro ännu i händerna på de lettiska förvaltningsmyndigheterna.

Tungt har det lettiska folket också drabbats av en 6 gånger utfärdad förordning av »der SS- und Polizeiführer Lettlands» (ursprungligen från den 19 mars 1943), enligt vilken all lettisk ungdom tillhörande årsklasserna 1919—24 under hot av straff »enligt gällande krigslagar» måste anmäla sig till militärtjänst. Senare ha också alla födda 1925 inkallats, och nu till och med alla födda 1908—18. Det är alltså inte fråga om »frivillig krigstjänst» utan om en av de tyska myndigheterna uttryckligen anbefalld mobilisering av det ockuperade landets befolkning. Den 11 maj i år slutligen tillkännagav Alfred Rosenberg, att utom den redan tidigare införda »frivilliga arbetstjänsten» nu all manlig befolkning i åldern från 15 till 45 år i de besatta områdena hade att »ställa sig till förfogande för det totala kriget». Någon månad senare,

den 21 juni 1943, tillkännagav Drechsler i ett högtidstal i Bauska, att samma förordning också gällde kvinnorna.

Det återstår nu blott att säga några ord om de av Alfred Rosenberg dekretade »nya riktlinjerna» för skolväsendet och den s. k. krigsexamen (Sonderlehrgang) med förkortad studietid för de lettiska högskolorna. En del av de yngre lärarkrafterna skola avskedas, varigenom man vill uppnå en »begränsning av utgifterna». Och den 28 maj i år anbefalldes en allmän »obligatorisk krigsin-sats från vetenskapens sida» vid de lettiska högskolorna, ty »alla forskningsprojekt skola hädanefter prövas med hänsyn till deras betydelse för krigföringen, och fullföljandet av vissa forsknings-uppgifter skall såsom icke brådskande ställas på framtiden». Prövningen av dessa uppgifters vikt skall verkställas av ett vetenskapligt råd under ledning av tysken d:r Stegmann.

De tunga bördor, som under den tyska ockupationen lagts på Lettland och dess befolkning jämte den hätskhet och ovilja, som visats från tyskbalten Alfred Rosenbergs och många av hans medhjälpares sida, har om icke helt förkvävt så dock betydligt dämpat den entusiasm, som letterna sommaren 1941 visade för ett eventuellt samarbete med tyskarna i framtiden och en gemensam front mot Sovjetunionen. Ett tyskt herravälde i landet önskar man sig icke. Tanken därpå är letterna förhatlig; dock fruktar man ännu mer ett nytt ryssvälde.

Letternas öde förefaller varje rätt patriot tungt och tragiskt, och man frågar sig, vad framtiden bär i sitt sköte.

Ären 1941—43 och alldeles särskilt vintern 1942—43 ha till full evidens bevisat, att tyskarnas anspråk minskas eller helt avskrivs, om krigslyckan inte längre följer deras vapen. Den 26 mars i år återgavs av den neutrala europeiska pressen ett telegram från Newyork, enligt vilket »Eden tror, att det fortfarande finns hopp om att kunna övertala Sovjet att i viss utsträckning återge de baltiska staterna deras självständighet». Atlantdeklarationen bekräftar alla folks, alla ockuperade staters rätt att åter bli fria och självständiga. Denna rätt äger därmed också det lettiska folket, vilket underströks i den svenska pressen den 24—25 april i år i ett upprop, undertecknat av 65 bemärkta svenskar — politiker, vetenskapsmän, lärde och författare. Det lettiska folket självt tror fast på den demokratiska lettiska republikens pånyttfödelse och väntar, att framtiden åter skall skänka det frihet och självständighet. »O, Östersjö, frihetens symbol och väktare, skänk min hembygd

det skönaste smycket bland dina bärnstensklenoder — Friheten», säger K. Skalbe i sin dikt »Jurai» (Till havet).

Ett lettiskt talesätt lyder: »Ödet har många gånger velat bryta ned oss men har aldrig kunnat det.» Den sanningen hoppas man också skall gälla för framtiden. Jag vet av underrättelser, som nått mig från mitt land, att man i dag ofta och gärna tänker på nödvändigheten av ett ännu fastare och bättre samarbete än förr med de andra baltiska staterna, med Sverige och det övriga Skandinavien samt med Polen. Stödjande sig på balternas djupa sympati för Skandinavien har lettiske ministern i U. S. A., d:r Alfred Bilmanis, författat en broschyr, i vilken han propagerar för ett förbund mellan alla stater vid Östersjön efter kriget, ett »De förenade Östersjöstaterna». Hur därmed än må bli — jag tror fast på ett framtidens Lettlands oavhängigt av bägge de makter, som hållit landet ockuperat åren 1940—43 och aldrig varit älskade där.